

Alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerde suç davranışının retrospektif incelemesi

Retrospective evaluation of criminal behavior in individuals with alcohol and substance use disorders

Tuğçe Toker Uğurlu, Çiğdem Tekkanat, Hatice Koç, Feride Figen Ateşçi

Gönderilme tarihi: 30.05.2020

Kabul tarihi: 10.07.2020

Özet

Amaç: Bu çalışmada, bir Alkol Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde yatarak tedavi gören ve sosyal inceleme yapılan tüm hastaların, sosyal inceleme raporlarının geriye dönük değerlendirilerek suç davranış oranları ve etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve yöntem: Çalışmanın verileri 2016-2018 yılları arasında yatarak izlenen, alkol ve madde kullanım bozukluğu tanılı, 18 yaş ve üzeri, 360 hastadan sosyal inceleme yapılan 106 hastanın 97'sinin formlarının geriye dönük incelenmesi ile toplandı. Dokuz hasta veri eksikliği nedeniyle çalışma dışı bırakıldı.

Bulgular: Çalışma grubunun %96,9'u (s=94) erkek, %3,1'i (s=3) kadın olup; yaş ortalaması 28,8±10,5 (18-63) idi. Hastaların %18,6'sı (s=18) alkol kullanım bozukluğu tanısına sahipken, %81,4'ünün (s=79) madde kullanım bozukluğu tanısı vardı. Grubun suç oranlarına bakıldığında %84,5'inin (s=82) suç işlediği, %33,0'ünün (s=32) bu suçlardan tutuklandığı saptandı. Suç davranışı öyküsü olanlarda %87,8 (s=72) madde kullanım bozukluğu, %12,2 (s=10) alkol kullanım bozukluğu tanısı mevcuttu ($p=0,001$). Ayrıca suç işleyenlerin %48,8'inde (s=40) kendine zarar verme davranışı saptandı ($p=0,011$). Erkek cinsiyetin suç davranışı riskini 14,6 kat artırırken ($p=0,041$), madde kullanım bozukluğu tanısının ise riski 5,3 kat artırdığı tespit edildi ($p=0,012$).

Sonuç: Bir grup alkol ve madde kullanım bozukluğu tanılı hastada tespit edilen yüksek suç davranış oranları, madde kullanım bozukluğu tanısı ve erkek cinsiyet ile ilişkili bulunmuş olup; aynı zamanda suç işlemiş olan bireylerin kendine zarar verme davranış oranları suç işlememiş olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek saptandı.

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, suç, sosyal hizmet.

Toker Uğurlu T, Tekkanat Ç, Koç H, Ateşçi F. Alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerde suç davranışının retrospektif incelemesi. Pam Tıp Derg 2020;13(3):739-747.

Abstract

Purpose: In this study, it was aimed to determine the crime behavior rates and the related factors by the examination of social inquiry reports of all patients who received inpatient treatment and underwent social inquiry in an Alcohol Substance Addiction Research Treatment and Training Center.

Materials and methods: The data of the study were collected by retrospectively examining the forms of 97 of 106 patients who were hospitalized between 2016 and 2018, diagnosed with alcohol and substance use disorder, aged 18 and over, and socially examined from 360 patients. Nine patients were excluded due to lack of data.

Results: 96.9% (n=94) of the study group is male and 3.1% (n=3) are women; average age was 28.8±10.5 (18-63). While 18.6% (n=18) of the patients were diagnosed with alcohol use disorder; 81.4% (n=79) had a diagnosis of substance use disorder. When the crime rates of the group were analyzed, it was found that 84.5% (n=82) committed crimes and 33.0% (n=32) were arrested for these crimes. In those with a history of criminal behavior, 87.8% (n=72) substance use disorder and 12.2% (n=10) alcohol use disorder were diagnosed ($p=0.001$). In addition, self-mutilation was detected in 48.8% (n=40) of the offenders ($p=0.011$). It was found that male gender increased the risk of crime behavior by 14.6 times ($p=0.041$), while the diagnosis of substance use disorder increased the risk by 5.3 times ($p=0.012$).

Conclusion: The high crime behavior rates found in a group of patients diagnosed with alcohol and substance use disorder were found to be related to the diagnosis of substance use disorder and male gender; and self-

Tuğçe Toker Uğurlu, Dr. Öğr. Üye. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye, e-posta: tugurlu@pau.edu.tr (orcid.org/0000-0003-4458-088X) (Sorumlu Yazar)

Çiğdem Tekkanat, Uzm. Psikolog, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye, e-posta: ctekanat@gmail.com (0000-0002-3388-9163)

Hatice Koç, Sosyal Hizmet Uzm. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye, e-posta: hacar7171@hotmail.com (0000-0002-8118-7983)

Feride Figen Ateşçi, Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye, e-posta: fatesci@yahoo.com (0000-0001-6681-6350)

mutilation rates of individuals who committed a crime were also significantly higher than individuals who those who did not commit a crime.

Key words: Dependency, crime, social work.

Toker Uğurlu T, Tekkanat C, Koc H, Atesci FF. Retrospective evaluation of criminal behavior in individuals with alcohol and substance use disorders . Pam Med J 2020;13(3):739-747.

Giriş

İçinde yaşanılan toplumun normlarının dışına çıkan ve topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucular tarafından kabul edilen ve belirtilen eylemlere suç denilmektedir [1]. Ceza Kanunu'nun ihlali ile ortaya çıkan ve devletin mahkemeleri tarafından belirli bir biçimde cezalandırılan fiiller veya davranışlar suç tanımı içine girmektedir [2]. Sosyolojik, psikolojik, kriminolojik, hukuksal ve ekonomik boyutları olan suç davranışı, insanlığın varoluşundan beri toplumların karşı karşıya kaldığı en önemli sosyal problemler arasında gelmektedir [3].

Yapılan çalışmalara göre alkol ve madde kullanımı ile suç arasında bir bağlantı olup; pek çok kafa karıştırıcı psikososyal etkenlere rağmen kullanım saldırganlık ve şiddet davranışını da tetikleyerek, suç ve suça yönelimi artırmaktadır. [2, 4-8]. Alkol-madde kullanımı ve suç arasında çift yönlü bir ilişki tanımlanmakta; madde kullanımı suça sebep olmakta ya da suç madde kullanımına neden olmaktadır [2, 7, 9, 10]. Birey tarafından kullanılan maddeler, duyguların yoğunluğunda artma, heyecan, vücutta hormonal ve fizyolojik değişimler, yoğun enerji hali, irrasyonel davranış ve bilincin kontrol mekanizmasında zayıflamaya sebep olarak bireyi suça yöneltebilmektedir [2, 7]. Ayrıca ekonomik açıdan bireyin bağımlı olduğu maddeyi temin etmek amaçlı hırsızlık, gasp (cebir ve tehdit ile zorla yapılan hırsızlık) gibi çeşitli suçlara yöneldiği de bilinmektedir [2, 11, 12].

Tüm bu bilgiler değerlendirildiğinde alkol-madde kullanım bozukluğu tanılı hastalarda suç oranlarının yüksek olabileceğini ve bu durumun psikososyal değişkenlerden etkilenebileceğini düşünmekteyiz. Çalışmamızda Alkol Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi'nde (AMATEM) yatarak tedavi gören, sosyal inceleme yapılan tüm hastaların sosyal inceleme raporlarının geriye dönük değerlendirilerek suç davranışı oranlarının

ve etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamız bağımlılığın yol açtığı kişisel olduğu kadar toplumsal bir sorun olan suç davranışı ile ilişkili nedenlere eğilmektedir. Hem bu toplumsal boyutu ile hem de bağımlılık çalışma pratiğinde sosyal hizmet incelemelerinin önemini de göstermesi açısından literatüre katkı yapacağı düşüncesindeyiz.

Gereç ve yöntem

Örnekleme ve veri toplanması

Araştırmaya; bir üniversite hastanesi AMATEM Kliniği'nde 2016-2018 yılları arasında yatarak tedavi gören, 18 yaş ve üzeri, Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (DSM-5) [13] tanı ölçütlerine göre alkol ve madde kullanım bozukluğu (AMKB) tanılı, takip ve tedavisi sırasında sosyal inceleme yapılan hastalar alındı. Çalışmanın verileri sosyal inceleme formlarının geriye dönük taranması ile elde edildi. AMATEM Kliniğinde 2016-2018 yılları arasında yatarak izlenen 360 hastadan ailesel sorunlar, sosyal (yardım, sigorta, adli sorunlar vs.) destek ihtiyacı ve ekonomik sorunların değerlendirilmesi amacıyla sosyal inceleme yapılan 106 hastanın 97'sinin verileri çalışmaya dâhil edildi. Dokuz hasta veri eksikliği (incelemenin hastanın taburculuğu, tedaviyi bırakması gibi sebeplerle tamamlanamaması) nedeniyle dışlandı.

Çalışma, Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Sosyal inceleme

Sosyal hizmet mesleğinin birey-aile-grup-topluluk ve toplum düzeylerinde geniş bir yelpazeye yayılan, biyopsikososyal bütünlüğü hedef alan işlev ve rolleri, madde bağımlılığı tedavisinde kişinin maddeden uzaklaştırılması, yeniden kullanım riskinin azaltılması ve temiz kalınan sürenin uzatılması amacına yönelik önemli bir kaynak oluşturmaktadır [14]. Bu nedenle AMATEM kliniğinin rutin işleyişi

içerisinde sosyal, ekonomik ve ailesel destek ihtiyacı olan hastalardan, yatışları sırasında sosyal inceleme istenmekte olup; amaç hastanın madde kullanımına tekrar dönmesine zemin hazırlayabilecek riskli durumların yani hasta ve ailesinin ekonomik ve psikososyal durumlarının saptanmasıdır. Hastaların adli durumlarının değerlendirilmesi de bu kapsam içerisindedir. Sosyal inceleme sonucunda hastanın psikososyal rehabilitasyonuna yönelik planlama ve yönlendirme yapılmaktadır. Sosyal inceleme aynı klinikte görevli sosyal hizmet uzmanı tarafından hastalarla yüz yüze görüşme şeklinde yapılmıştır. Gerek duyulan hastaların yakınları ile de yüz yüze, telefon ile veya ev ziyareti şeklinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sosyal hizmet uzmanınca oluşturulan, hasta ve ailesine ait sosyodemografik verileri, hastanın alkol ve madde kullanımına ait verilerini, psikiyatrik ve tıbbi özgeçmişini, tedavi öykülerini, yaşadığı yasal sorunlarını içerir anket formu yardımı ile yapılmış ve kayıt altına alınmıştır.

İstatistiksel analiz

Çalışmamızda verilerin istatistiksel değerlendirmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Version 22.0 paket programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler olarak frekans (s), yüzde (%), ortalama (ort) ve standart sapma (SS) kullanıldı. Nitel verilerin karşılaştırmasında Pearson Ki kare (χ^2) ve Fisher's Exact test uygulandı. İkili bağımlı değişkenler tarafından temsil edilen olayın olma olasılığı ve bağımsız değişkenler için risk değerlendirmesi Binary Lojistik Regresyon modeli ile incelendi. Tüm analizlerde %95 güven aralığında anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Çalışmaya dâhil edilen %96,9'u (s=94) erkek, %3,1'i (s=3) kadın toplam 97 hastanın yaş ortalaması $28,8 \pm 10,5$ (18-63) idi. Hastaların %13,4'ü (s=13) ilkökul, %67'si (s=65) ortaokul, %19,6'sı (s=19) ise lise ve üzeri okul mezunu idi. Eğitimini yarım bırakma oranları incelendiğinde %90,7'sinin (s=88) çeşitli nedenlerle (okul başarısızlığı, madde kullanımı gibi) okul terki olduğu görüldü. Ebeveynlerin eğitim durumları incelendiğinde ise anne %53,6 (s=52) ve baba %56,7 (s=57) oranında ilkökul mezunu olduğu saptandı. Hastaların %92,8'inin (s=90) en az

bir kardeşi vardı. Aile yapısı değerlendirildi, %30,9'unun (s=30) ölüm, boşanma veya ayrı yaşama nedenli parçalanmış aile yapısında olduğu saptandı. Anneler %70,1 (s=68) çalışmıyorken; babaların %73,2'si (s=71) herhangi bir işte çalıştığı tespit edildi. Çalışma grubuna ait sosyodemografik özellikler Tablo 1'de gösterildi.

Hastaların %18,6'sı (s=18) alkol kullanım bozukluğu tanısına sahipken; %81,4'ünün (s=79) madde kullanım bozukluğu tanısı vardı. Madde kullanım bozukluğu hastalarının %83,6'sı (s=66) opioid kullanmakta idi. Diğer kullanılan maddeler arasında metamfetamin, kannabinoidler, sentetik kannabinoidler ve uçucular mevcuttu. Sosyal inceleme formlarında yer alan değişkenler incelendiğinde; çalışma grubunda kırsaldan kente göç oranının %66 (s=64), aşırı hareketlilik oranının % 73,2 (s=71), orta düzeyde akademik başarı oranı %53,6 (s=52) bulundu. Ailesinde alkol ve madde kullananların oranı sırasıyla %27,8 (s=27) ve %9,3 (s=9) iken; hastaların %75,3'ünün (s=73) en az bir kez alkol-madde kullanımı ile ilgili tedavi öyküsü mevcuttu. Evden kaçma, kendine zarar verme ve özkıyım oranları ise sırasıyla %41,2 (s=40), %43,3 (s=42) ve %18,6 (s=18) olarak saptandı. Grubun suç oranlarına bakıldığında %84,5'inin (s=82) suç işlediği, %33,0'inin (s=32) bu suçlardan tutuklandığı saptandı (Tablo 2). Tutuklamaya neden olan suçların dağılımına bakıldığında; en yüksek oran %34,4 (s=11) madde kullanma, satma ve bulundurma şeklinde madde ile ilişkili suçlardı (Tablo 3).

Suç davranışı ile cinsiyet, eğitim durumu gibi sosyodemografik değişkenler; aile yapısına yönelik değişkenler, özgeçmiş ve soygeçmişe ait bağımlılıkla ilgili değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı. Suç işleyenlerin %48,8'inde (s=40) kendine zarar verme davranışı varken; işlemeyenlerin %13,3'ünde (s=2) kendine zarar verme davranışı saptandı, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,011$). Ayrıca suç işleyenlerin %87,8'inin (s=72) madde kullanım bozukluğu tanısı olması, işlemeyenlerde ise %53,3 (s=8) oranında alkol kullanım bozukluğu tanısı olması da istatistiksel olarak anlamlı idi ($p=0,001$) (Tablo 4).

Suç davranışı üzerine bağımsız değişkenlerin etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan lojistik regresyon analizi sonucu Tablo 5'te gösterildi. Buna göre suç davranışı cinsiyet ve tanıdan etkilenmektedir. Erkek cinsiyet riski

14,6 kat artırmaktayken (GA=1,116-192,685; $p=0,041$); madde kullanım bozukluğu tanısı olması riski 5,3 kat artırmaktadır (GA=1,435-19,646; $p=0,012$).

Tablo 1. Sosyodemografik verilerin dağılımı

Değişkenler		s	%
Cinsiyet	Kadın	3	3,1
	Erkek	94	96,9
Eğitim düzeyi	İlkokul	13	13,4
	Ortaokul	65	67,0
	Lise ve üzeri	19	19,6
Eğitim devamı	Yarım bırakmış	88	90,7
	Devam ediyor/ tamamlamış	9	9,3
Kardeş	Var	90	92,8
	Yok	7	7,2
Anne eğitim düzeyi	Okuryazar değil	16	16,5
	Okuryazar	4	4,1
	İlkokul	52	53,6
	Ortaokul	18	18,6
	Lise ve üzeri	7	7,2
Baba eğitim düzeyi	Okuryazar değil	5	5,2
	Okuryazar	7	7,2
	İlkokul	55	56,7
	Ortaokul	17	17,5
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	29	29,9
	Çalışmıyor	68	70,1
	Baba çalışma durumu	Çalışıyor	71
Aile yapısı	Çalışmıyor	26	26,8
	Anne baba birlikte	67	69,1
Yaş	Ölüm ya da boşanma nedenli parçalanmış	30	30,9
		Ort±SS	Min-maks
		28,8±10,5	18-63

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Tablo 2. Sosyal inceleme raporunda yer alan değişkenlerin dağılımı

Değişkenler		s	%
Tanı	Alkol kullanım bozukluğu	18	18,6
	Madde kullanım bozukluğu	79	81,4
Kırsaldan kente göç öyküsü	Var	64	66,0
	Yok	33	34,0
Akademik başarı	Düşük	15	15,5
	Orta	52	53,6
	Yüksek	30	30,9
Aşırı hareketlilik	Var	71	73,2
	Yok	26	26,8
Alkol kullanımını aile öyküsü	Var	27	27,8
	Yok	70	72,2
Madde kullanımını aile öyküsü	Var	9	9,3
	Yok	88	90,7
Alkol-madde nedenli tedavi öyküsü	Tedavi görmüş	73	75,3
	Hiç tedavi görmemiş	24	24,7
Evden kaçma öyküsü	Var	40	41,2
	Yok	57	58,8
Kendine zarar verme davranışı	Var	42	43,3
	Yok	55	56,7
Özkıyım öyküsü	Var	18	18,6
	Yok	79	81,4
Suç işleme öyküsü	Var	82	84,5
	Yok	15	15,5
Tutuklanma öyküsü	Var	32	33,0
	Yok	65	67,0

Tablo 3. Tutuklama nedeni olan suçların dağılımı

Değişkenler	s	%
Gasp, darp ve cebir suçları	7	21,9
Madde ile ilişkili suçlar (bulundurma, kullanma, satma)	11	34,4
Hırsızlık (yankesicilik dâhil)	5	15,6
Cinayet	2	6,3
Diğer	7	21,9
Toplam	32	100,0

Tablo 4. Çeşitli verilere göre suç davranışının karşılaştırılması

Değişkenler		Suç davranışı var		Suç davranışı yok		p
		s	%	s	%	
Cinsiyet	Kadın	1	1,2	2	13,3	0,061**
	Erkek	81	98,8	13	86,7	
Eğitim durumu	İlkokul	11	13,4	2	13,3	0,794*
	Ortaokul	54	65,9	11	73,3	
	Lise ve üzeri	17	20,7	2	13,3	
Eğitim devamı	Yarım bırakmış	74	90,2	14	93,3	1,000**
	Devam ediyor/tamamlamış	8	9,8	1	6,7	
Akademik başarı	Düşük	14	17,1	1	6,7	0,459*
	Orta	42	51,2	10	66,7	
	Yüksek	26	31,7	4	26,7	
Kardeş	Var	75	91,5	15	100,0	0,591**
	Yok	7	8,5	0	0,0	
Aile yapısı	Anne baba birlikte	60	73,2	7	46,7	0,066**
	Ölüm, boşanma veya ayrı yaşama nedenli parçalanmış	22	26,8	8	53,3	
Tanı	Alkol kullanım bozukluğu	10	12,2	8	53,3	0,001**
	Madde kullanım bozukluğu	72	87,8	7	46,7	
Aşırı hareketlilik	Var	59	72,0	12	80,0	0,753**
	Yok	23	28,0	3	20,0	
Kırsaldan kente göç	Var	56	68,3	8	53,3	0,261*
	Yok	26	31,7	7	46,7	
Kendine zarar verme	Var	40	48,8	2	13,3	0,011*
	Yok	42	51,2	13	86,7	
Anne çalışma	Çalışıyor	25	30,5	4	26,7	1,000**
	Çalışmıyor	57	69,5	11	73,3	
Baba çalışma	Çalışıyor	59	72,0	12	80,0	0,753**
	Çalışmıyor	23	28,0	3	20,0	
Evden kaçma öyküsü	Var	33	40,2	7	46,7	0,642*
	Yok	49	59,8	8	53,3	
Özkiyim öyküsü	Var	15	18,3	3	20,0	1,000**
	Yok	67	81,7	12	80,0	
Ailede alkol kullanımı	Var	21	25,6	6	40,0	0,347**
	Yok	61	74,4	9	60,0	
Ailede madde kullanımı	Var	7	8,5	2	13,3	0,626**
	Yok	75	91,5	13	86,7	
AMKB tedavi öyküsü	Tedavi görmüş	20	24,4	4	26,7	1,000**
	Hiç tedavi görmemiş	62	75,6	11	73,3	

*Pearson Ki Kare test, **Fisher's Exact test
AMKB: Alkol ve madde kullanım bozukluğu

Tablo 5. Suç davranışı için risk faktörü olabilecek değişkenlerin lojistik regresyon modeli ile değerlendirilmesi

Değişkenler	Suç davranışı		
	OR	95% GA	p
Cinsiyet*	14,667	1,116-192,685	0,041
Tanı**	5,310	1,435-19,646	0,012
Aile yapısı***	0,396	0,108-1,445	0,163
Kendine zarar verme davranışı****	5,082	0,877-29,441	0,070

*Erkek olmanın kadın olmaya göre,

**Madde kullanım bozukluğu tanısının alkol kullanım bozukluğu tanısına göre,

***Ölüm, boşanma veya ayrı yaşama nedeniyle parçalanmış aile yapısının çekirdek/geniş aile yapısına göre,

****Kendine zarar verme davranışı olmasının olmamasına göre

OR: Odd's oranı, 95% GA: 95% Güven aralığı

Tartışma

Sosyal inceleme raporlarının geriye dönük incelenmesi ile AMKB tanılı yatan hastalarda suç oranlarının ve suçla ilişkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanan çalışmamızda bireylerde yüksek suç oranları tespit edilmiş olup; madde kullanımı olanlarda riskin alkol kullanımı olanlara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca yetişkin AMKB tanılı bireylerde madde kullanım bozukluğu tanısının ve erkek cinsiyetin suç davranışının yordayıcılarından olduğu saptanmıştır.

Alkol ve madde kullanımı her ikisi de güncel literatürde suç ile ilişkili bulunmuş olup [3, 7, 8]; büyük çoğunluğu ergen yaş grubunda olmak üzere madde kullanımında suç riskinin arttığını bildiren çalışmaların [2, 9, 15] yanı sıra, alkol kullanımının daha riskli olduğunu bildiren çalışmalar [16-18] da mevcuttur. Örneğin; Lundholm ve ark.'nın [17] derlemesinde alkol ve alışıldık dozların üzerinde benzodiazepin kullanımı şiddet içeren suçlar için risk faktörü olarak bildirilmiştir.

Alkol ve madde kullanımı ile suç arasında aslında tam bir neden-sonuç ilişkisi kurulamamaktadır. Aynı zamanda kendisi de başlı başına suç teşkil eden madde kullanımı [8, 11] suç davranışına yatkınlık sağlamakta, suça yönelimi artırmaktadır. Çalışmamızın sonuçları madde kullanımının suç davranışı riskini beş kat artırdığını göstermekte ve bu ilişki ile ilgili net bir veri oluşturmaktadır. Alkol kullanımının merkezi sinir sisteminde yarattığı disinhibisyon sonrasında yaşanan davranış değişiklikleri, saldırganlık, sorumluluk ve kontrol duygusunda azalma, bastırılan agresif dürtü ve isteklerin kolayca eyleme dönüşebilmesi

kişiyi suç davranışına yönlendirebilirken [9, 19]; madde kullanımında ise maddenin heyecan ve enerji artışı etkisinin davranış kontrolünü bozması, maddeyi elde edebilmek için çeşitli yasadışı yollara başvurmak, madde ile ilişkili yasadışı sistemin bir parçası olan şiddet davranışları gibi daha karmaşık modellerden söz etmek uygun olacaktır [3, 7]. Çalışmamızda en sık rastlanan suçlar arasında madde ile ilişkili suçlar ve gasp-darp-cebir suçları ilk sıralarda olup; daha çok ekonomik nedenlerle ve madde ile ilişkili yasadışı sistemin bir parçası olarak işlenmiş olabileceklerini düşünmekteyiz. Alpay ve ark.'nın [1] 2180 madde bağımlısı ile yaptıkları çalışmalarında, çalışma grubunun %77'sinin suç nedeni hapse girdiği ya da ceza aldığı saptanmıştır. Bu oran çalışmamız suç oranlarından hafif düşük olmakla birlikte benzer, tutuklama oranlarından ise oldukça yüksektir. Bu farklılıklar suç nedeni hapse girme ve ceza alma şeklinde verinin gruplanmış olması ile açıklanabilir. Aynı çalışmada en sık rastlanan suçun ise %51 oranında uyuşturucu madde bulundurma ve kullanma olduğu saptanmıştır ki; bu oranda çalışmamıza göre yükseklik göstermektedir. Çalışmanın yapıldığı yıllar göz önüne alındığında o dönemden bu zamana madde kullanan bireylerde madde ile de ilişkili olabilecek gasp, hırsızlık gibi suçların arttığından söz etmek mümkün olabilir.

Çalışmamızda her ne kadar güven aralığı oldukça geniş de olsa bağımlı hasta grubunda erkek cinsiyette olmanın kadın olmaya göre suç davranışı riskini 14 kat artırmakta olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuca varılmıştır [3, 11]. Erkek bağımlılarda suç riskinin artmış olması hem saldırgan, agresif davranışların cinsiyet ve Y kromozomu ile olan

ilişkinine [20] hem de bu kişilerde olasılıkla eşlik eden antisosyal kişilik özelliklerine bağlanabilir. Antisosyal kişilik bozukluğu daha çok erkeklerde görülmektedir ve alkol-madde kullanımı ile %30-60'a varan eşitlik oranlarına sahiptir. Ayrıca şiddet davranışı gösteren antisosyal kişilik bozukluğu vakalarında da %89-69 oranında madde kullanımı saptanmıştır [21]. Saldırganlık, dürtüsellik, empati becerilerinde düşüklük, şiddet içeren davranışlar ve toplum kurallarına uymakta güçlük sonucunda suça yönelme bu hastalarda sıkça görülebilmektedir [3, 22, 23].

Çalışmamızın bir diğer önemli bulgusu ise tüm grupta kendine zarar verme davranışının %43 oranında görülmesidir. Evren ve Evren'in [24] çalışmasında ise çoğunluğu alkol kullanan bireylerde kendine zarar verme davranışı oranı %34,6 bulunmuştur. Bu oran çalışmamıza göre düşük olup; çalışma grubumuzdaki, çoğunluğu opioid kullanan, madde bağımlısı hasta sayısının fazlalığı ile açıklanabilir. Ek olarak çalışmamızda kendine zarar verme davranışının suç işleyen AMKB tanılı bireylerde anlamlı düzeyde daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumu literatürde de bildirildiği şekliyle olasılıkla antisosyal ve sınır kişilik özelliklerinin eşlik etmesi ile açıklamanın mümkün olabileceğini düşünmekteyiz [25]. Parçalanmış aile yapısı, evden kaçma, eğitimi yarım bırakma ve özkiyim oranlarındaki yükseklik de bu kişilik bozukluklarına işaret edebilen diğer riskli durumlardandır. Ayrıca %74'e yakın oranda aşırı hareketlilik varlığı çalışma grubundaki hastalarda dürtüsellik de sıkça görülebileceğini düşündürmekte ve dürtüsellik de kişinin kendisine zarar vermesini kolaylaştırabilmektedir.

Tüm bu bulgular ve tartışma ışığında AMKB tanılı hastaların bağımlılık tedavisi uygulamaları içerisinde suç kavramı açısından da değerlendirilmesinin, riskin tanınıp önlemlerin alınabilmesi açısından önemli olduğunu ve tedavi pratiği içerisinde sosyal hizmet uygulamalarının bireylerin yaşadığı psikososyal olaylar ve adli süreçleri inceleme noktasında değerli olduğunu düşünmekteyiz.

Çalışmamızın tasarımının retrospektif olması, elde edilen verilerin kişinin kendi beyanına dayanması kısıtlılıkların başında gelmektedir. Kontrol grubu ile karşılaştırma yapılmamış olması ve verilerin sadece AMKB tanılı yatan hastaları içermesi de diğer bir kısıtlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcı sayısının çokluğu, tüm görüşmelerin tek bir sosyal çalışmacı tarafından yapılmış olması ve temel analizlerin ileri analizlerle desteklenmesinin çalışmayı kısıtlılıklarına rağmen güvenilir kıldığını düşünmekteyiz.

Sonuç olarak; bir grup bağımlı hastada tespit edilen yüksek suç davranışı oranları, tanı ve cinsiyet ile ilişkili bulunmuş olup, madde kullanımının ve erkek cinsiyetin suç davranışı riskini artırdığı saptanmıştır. Aynı zamanda suç işlemiş olan AMKB olan bireylerin kendine zarar verme oranları da anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Kendine zarar verme davranışının bağımlı hasta grubunda suç davranışı riskini öngörme olasılığı açısından takip ve tedavide değerlendirilmesi, özellikle madde bağımlısı erkek bireyler için bağımlılık tedavisi içerisinde suç davranışını önleme ile ilgili eğitimlerin eklenmesi ve sonuçların daha büyük örneklem boyutlu, randomize kontrollü çalışmalarla tekrarlanması önerilir.

Çıkar ilişkisi: Yazarlar çıkar ilişkisi olmadığını beyan eder.

Kaynaklar

1. Alpay N, Karamustafaoğlu N, Kükürt R. Madde bağımlılarında suç. *Düşünen Adam* 1995;8:16-17.
2. Altuner D, Engin N, Gürer C, Akyay İ, Akgül A. Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Derg* 2009;7:87-94.
3. Havaçeliği Atlam D, Şaşman Kaylı D. Bağımlılıkta riskli bir durum: suç davranışı. Yüncü Z (editör). *Ergen Bağımlılığı*. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2019:11-17.
4. Chalub M, Telles LEB. Alcohol, drugs, and crime. *Rev Bras Psiquiatr* 2006;28:69-73.
5. Bye EK. Alcohol and violence: use of possible confounders in a time-series analysis. *Addiction* 2007;102:369-376. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2006.01701.x>
6. Maniglio R. Severe mental illness and criminal victimization: a systematic review. *Acta Psychiatr Scand* 2009;119:180-191. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.2008.01300.x>
7. Arabacı LB, Taş G, Dikeç G. Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı, suça yönelme, ruhsal bozukluklar ve hemşirelik bakımı. *Bağımlılık Derg* 2017;18:135-144.
8. Çöpür M, Eryılmaz A, Çakmak D. Alkol, madde kullanımı ve yasal sorunlar. *Okmeydanı Tıp Derg* 2014;30:84-88. <https://doi.org/10.5222/otd.suppl2.2014.084>
9. Sayal A, Aydın A, Demirkan K, İşimer A. Alkol kullanımı ve suç oranı. *Gülhane Tıp Derg* 2005;47:14-17.

10. Walters GD. Does drug use inhibit crime deceleration or does crime inhibit drug use deceleration? A test of the reciprocal risk postulate of the worst of both worlds hypothesis. *Subst Use Misuse* 2018;53:1681-1687. <https://doi.org/10.1080/10826084.2018.1424914>
11. Şimşek Ü, Eraslan F. 2014-2018 yılları arasında Tokat'ta uyuşturucu madde kullanımı ve uyuşturucu madde bağımlı suçlar. *SBAD* 2019;103-120.
12. Tosun M, Çetin A, Konuk N. Alkol ve madde bağımlılığının adli psikiyatrik yönleri. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry Special Topics* 2011;4:81-90.
13. Amerikan Psikiyatri Birliği. Ruhsal bozuklukların tanısı ve sayımsal el kitabı (DSM-5), Köroğlu E (Çeviri editör). 5. Baskı, Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2013.
14. Polat G. Madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet mesleği. *Okmeydanı Tıp Derg* 2014;30:143-148. <https://doi.org/10.5222/otd.supp2.2014.143>
15. Bulut M, Savaş HA, Cansel N. ve ark. Gaziantep üniversitesi alkol ve madde kullanım bozuklukları birimine başvuran hastaların sosyodemografik özellikleri. *Bağımlılık Derg* 2006;7:65-70.
16. Haggard Grann U, Hallqvist J, Langström N, Möller J. The role of alcohol and drugs in triggering criminal violence: a case-crossover study. *Addiction* 2006;101:100-108. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2005.01293.x>
17. Lundholm L, Haggard U, Möller J, Hallqvist J, Thiblin I. The triggering effect of alcohol and illicit drugs on violent crime in a remand prison population: a case crossover study. *Drug Alcohol Depend* 2013;129:110-115. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2012.09.019>
18. Valdez A, Kaplan CD, Curtis RL. Aggressive crime, alcohol and drug use, and concentrated poverty in 24 U.S. urban areas. *Am J Drug Alcohol Abuse* 2007;33:595-603. <https://doi.org/10.1080/00952990701407637>
19. Gmel G, Rehm J. Harmful alcohol use. *Alcohol Res Health* 2003;27:52-62.
20. Yang C, Ba H, Zhang W. et al. The association of 22 Y chromosome short tandem repeat loci with initiative-aggressive behavior. *Gene* 2018;654:10-13. <https://doi.org/10.1016/j.gene.2018.02.039>
21. Erdem M, Özdemir B, Çelik C, Balıkcı A, Türker T, Özmenler KN. Antisozyal kişilik bozukluğu olgularının şiddet suçu niteliğine göre mizaç ve karakter özellikleri. *Klinik Psikiyatri* 2010;13:113-118.
22. Demirel ÖF, Balcıoğlu İ. Alkol ve madde bağımlılığında ceza sorumluluğu ve fiil ehliyeti. *Yeni Symposium* 2015;53:27-33. <https://doi.org/10.5455/NYS.20150309011520>
23. Evren EC. Alkol/madde kullanım bozukluğunda kişilik bozukluğu ek tanısı: bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri* 2004;7:111-119.
24. Evren C, Evren B. Self-mutilation in substance-dependent patients and relationship with childhood abuse and neglect, alexithymia and temperament and character dimensions of personality. *Drug Alcohol Depend* 2005;80:15-22. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2005.03.017>
25. Maloney E, Degenhardt L, Darke S, Nelson EC. Investigating the co-occurrence of self-mutilation and suicide attempts among opioid-dependent individuals. *Suicide Life Threat Behav* 2010;40:50-62. <https://doi.org/10.1521/suli.2010.40.1.50>

Etik onayı: Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21/01/2020 tarih ve 02 sayılı toplantı kararı ile onaylanmıştır.

Yazarların makaleye olan katkıları

T.T.U. çalışmanın ana fikrini ve hipotezini kurgulamıştır. T.T.U., Ç.T., H.K. teoriyi geliştirmiş ve materyal metod bölümünü düzenlemişlerdir. Sonuçlar kısmındaki verilerin değerlendirmesini T.T.U., Ç.T., H.K., F.A. yapmışlardır. Makalenin tartışma bölümü T.T.U. tarafından yazılmış, F.A. gözden geçirip gerekli düzeltmeleri yapmış ve onaylamıştır. Ayrıca tüm yazarlar çalışmanın tamamını tartışmış ve son halini onaylamıştır.